

LUTHER TÄMÄN PÄIVÄN POLTTOPISTEESSÄ

Mitä sanoa vanhurskauttamisopista: forenssinen näkökulma

STI 24.9.2008 klo 16–18

Matti Väisänen

JOHDANTO

Aiheeseen, jota tänään käsittelemme, voimme tutustua tarkemmin seuraavista lähteistä: Kiviranta: Salattu ja ilmoitettu Jumalan, s. 59–74. (Juhani Koivisto, toim.: Pääasia. Matti Väisänen juhlaKirja); Kiviranta, Simo: Dogmatiikan pääkysymyksiä Jumala-opin näkökulmasta, 98–112. (Iustitia 21/2006); Väisänen: Pyhä evankeliumi Roomalaiskirjeessä II. Liite 2, s. 272–303; Väisänen: Miten kelpaan Jumalalle?; Väisänen: Vedestä vai Hengestä? Uuras Saarnivaaran kasteteologia. Luentoni on miltei yksinomaan materiaalikooste edellä mainituista lähteistä ilman lähde- ja lainausmerkkejä.

1. MITÄ FORENSSINEN VANHURSKAUTTAMINEN ON?

Teologiassa puhutaan forenssisesta ja efektiivisestä vanhurskaudesta.

Forenssinen (lat. *forum* 'tuomioistuin', *forensis* 'oikeudellinen', 'tuomioistuinta koskeva') vanhurskauttaminen (*iustificatio forensis*) tarkoittaa vanhurskauttamista, jossa ihmiskunta / ihminen julistetaan (uskon subjektin ulkopuolella) "taivaan forumilla" (*in foro coeli*) vanhurskaaksi Kristuksen sijaishyvityksen (*satisfactio vicaria*) perusteella siten, että Kristuksen vanhurskaus luetaan (*imputatio iustitiae Christi*) ihmiskunnan/ihmisen hyväksi.

Efektiivisellä vanhurskaudella tarkoitetaan ihmisessä vaikuttavaa ja toimivaa vanhurskautta eli pyhitystä. Teologian historiassa on pohdittu paljon forenssisen ja efektiivisen vanhurskauden olemusta ja suhdetta toisiinsa. On haluttu selvittää mm. niiden liittymäkohtaa ja rajaa. Joskus forenssinen vanhurskaus on kielletty kokonaan.

a) Yleinen vanhurskauttaminen

Yleisellä vanhurskauttamisella tarkoitamme Kristuksen lunastus- ja sovitustyötä (*redemptio, reconciliatio*) objektiivisena ja koko ihmiskunnan syntien edestä täysin riittävänä ja korvaavana tekona. Samalla se on voitto synnin seurauksista kuolemasta ja kadotuksesta. Se on yhtä kuin itse evankeliumi, sen ydin. Kristus on siis koko maailman yleinen vanhurskaus, jonka perusteella Jumala vanhurskauttaa jumalattoman (*iustificatio impii*). Raamatun mukaan vanhurskauttaminen tapahtuu:

Ensiksikin tämä vanhurskauttaminen tapahtuu yksin Jumalan armosta ja yksin Kristuksen tähden. Raamattu sanoo: **ASillä kaikki ovat tehneet syntiä ja ovat vailla Jumalan kirkkautta mutta saavat (1) hänen armostaan lahjaksi vanhurskauden, (2) koska Kristus Jeesus on lunastanut heidät vapaiksi** (Rm 3:23, 24).

Syntisen vanhurskauttaminen Jumalan silmissä ei ole Jumalan ja ihmisen yhteistyön aikaansaannos. Paavali sanoo, että me saamme "**lahjaksi**" (δωρεάν, doorean = >lahjaksi=, >ilman maksua=, >ilmaiseksi=) vanhurskauden.

Toiseksi, vanhurskauttaminen on *yleinen*. Jumalan syyttömyystuomio Jeesuksen Kristuksen lunastustyön ansiosta ulottuu *kaikkiin ihmisiin*, se on *universaalinen*.

Jo Johannes Kastaja opetti tätä totuutta: **AKatso Jumalan Karitsa, joka pois ottaa maailman synnin" (Jh 1:29)**. Ehtoollishymnissä me laulamme samalla tavalla: "Oi, Jumalan Karitsa, joka pois otat *maailman synnin*."

Apostoli Johannes korostaa samaa totuutta: "**Hän on meidän syntiemme sovittaja, eikä vain meidän vaan koko maailman** (1Jh 2:2).

Kuvaavin Raamatun jae yleisestä vanhurskauttamisesta lienee Paavalin sana korinttilaisille: "**Sillä Jumala oli Kristuksessa ja sovitti *maailman itsensä kanssa eikä lukeut heille heidän rikkomuksiaan***" (2Kr 5:19). Vanhurskauttaminen on vanhurskaaksi *lukemista* (λογίζομαι, logizomai, lukea jollekin jotakin, lukea joku joksikin, pitää jonakin, ajatella, päättää), ei vanhurskaaksi tekemistä. Roomalaiskirjeen 4. luku on Uuden testamentin keskeisin luku vanhurskauttamisesta. Siinä kyseinen vanhurskauttamista tarkoittava sana esiintyy peräti yksitoista kertaa. Jumala *ei lukeut* ihmiskunnan syntejä ihmiskunnan syyksi, koska hän oli lukeut ne Kristuksen syyksi.

Vanhurskaaksi lukeminen ja vanhurskaaksi tekeminen eli pyhitys ovat syy- ja seuraussuhteessa toisiinsa, mutta ne ovat sillä tavoin sidoksissa toisiinsa, ettei toista voi olla ilman toista. Jos toinen puuttuu, niin puuttuu toinenkin.

Vanhurskas Kristus tuli meidän tähtemme syntiseksi *syntiseksi lukemisen kautta*. Itsessään Kristus oli synnitön. Niin myös syntinen ihminen tulee Kristuksen tähden vanhurskaaksi *vanhurskaaksi lukemisen kautta*. Itsessään ihminen on syntinen. Nämä kaksi *lukemista* ovat tiettyyn rajaan asti analogiset ja Lutherin mainitseman ”autuaan vaihtokaupan” selitys. Samalla on syytä muistaa, että syntisen vanhurskauttamisesta Raamatun käyttämä keskeisin verbi on juuri λογίζομαι, logizomai, ’lukea joksikin’ ja että koko vanhurskauttamisen terminologia on Raamatussa juridiikasta lainattu. Raamatun mukaan

Kolmanneksi, vanhurskauttaminen on *objektiivinen*. Jumalan vapauttava tuomio, hänen koko maailmaa koskeva syyttömyysjulistuksensa, on objektiivinen siinä merkityksessä, että se on kokonaan riippumaton ihmisen vastauksesta eli siitä uskooko ihminen sen tai ei.

Jeesuksen ylösnousemus on objektiivisen vanhurskauttamisen merkki ja sinetti. Paavali kirjoittaa Rooman kristityille: **AJumala antoi Kristuksen kuolla meidän rikkomustemme tähden ja herätti hänet kuolleista meidän vanhurskauttamisemme tähden** (eli seurauksena)" (Rm 4:25).

b) *Uskon vanhurskaus*

Puhumme myös *uskon vanhurskaudesta*. Sillä tarkoitamme Kristuksen vanhurskauden vastaanottamista uskon kautta (*per fide*m). Ilman uskonvanhurskautta Kristuksen yleinen vanhurskaus ei hyödytä meitä millään tavoin. Yleinen vanhurskaus ja uskonvanhurskaus suhteutuvat toisiinsa kuten lahja ja sen vastaanottaminen.

Puhuttuaan Roomalaiskirjeessä ensin yleisestä vanhurskauttamisesta (Rm 3:23–24) muutamia jakeita myöhemmin Paavali ottaa esille uuden tekijän, joka myös pitää huomioida, kun puhtaan vanhurskauttamisesta, nimittäin *uskon*. Hän kirjoittaa: "**Niin päätämme siis, että ihminen vanhurskautetaan uskon kautta, ilman lain tekoja**" (Rm 3:28, KR-38).

On teologisesti välttämätöntä erottaa yleinen vanhurskauttaminen uskonvanhurskaudesta, muutoin jouduttaisiin ns. apokatastasis-oppiin (oppi, jonka mukaan kaikki ihmiset lopulta pelastuisivat. (ks. esim. Rm 5:19.)

2. FORENSSINEN VANHURSKAUTTAMINEN JA LUTHER

Objektiivinen forenssinen vanhurskauttamisoppi, (joka edellyttää objektiivista sovituspoppia) on ollut erityisesti valistuksen jälkeen jyrkän filosofisen ja teologisen kritiikin kohteena.

Erityisenä ongelma-alueena ovat olleet Lutherin teologia ja Luterilaiset tunnustuskirjat. Väitettäessä, että forenssinen vanhurskauttaminen on täysin vieras tai epäolennainen Lutherin teologiassa, syntyy ristiriita kirkkomme tunnustuskirjojen sisälle. Pää tunnustuksemme Augsburgin tunnustus ja huomattava osa muitakin tunnustuskirjoja, erityisesti Yksimielisyyden ohje joudutaan hylkäämään.

Ongelman ratkaisusta sanon alustavasti, että forenssinen (vanhurskaaksi lukeva) ja ns. efektiivinen (vanhurskaaksi tekevä) aspekti eivät vanhurskauttamisessa luterilaisen käsityksen mukaan sulje toisiaan pois vaan liittyvät tietyllä ja tarkoin määrättyllä tavalla toisiinsa.

Ensiksi kysymme, millä tavoin vanhurskauttamisoppi on koko dogman eli kaikkien uskonkohtien keskus? Luterilaisen teologian tunnusomaisena piirteenähän pidetään vanhurskauttamisopin ymmärtämistä opin keskuksena. Vanhurskauttamisoppi on keskus, joka jäsentää uskonkohdat. Kaikilla uskonkohdilla on paikkansa vanhurskauttamisen teologisina edellytyksinä tai seuraamuksina. Vanhurskauttamisoppi kaikkien opinkohtien keskuksena tarkoittaa siis seuraavaa: 1) Koko uskon koeteltavuus todellisessa elämässä rakentuu siihen, ja vanhurskaus on ainoa varma perusta ja lohdutus syntiä, kuolemaa ja Perkelettä vastaan.¹ 2) Se jäsentää pelastusjärjestyksen (*ordo salutis*). 3) Se jäsentää Raamatun, pelastushistorian ja koko ilmoituksen.²

Toiseksi Yksimielisyyden ohjeessa tehdään selkeä käsite-erottelu vanhurskauttamisen ja uudestisyntymisen (ja eräiden muidenkin käsitteiden) kesken (FC 3,17–20 [491–492]) samoin vanhurskaaksi lukemisen ja *unio* (yhteys) kesken (FC 354 [498]). Kun puhutaan jälkimmäisestä (*unio*) edellisen (vanhurskaaksi lukeminen) seurauksena, tarkoituksena on korostaa vanhurskauttamisen pelastushistoriallista olemisen järjestystä. Uskon aktissa molemmat ovat samanaikaisia. Teologisesti on myös pyritty hahmottamaan konstruktio, eräänlainen "nível" vanhurskauttamisen ja pyhityksen välille. Vanhurskauttaminen ja *unio* kuuluvat uskon alaan, pyhitys ja hyvät teot taas rakkauden alaan. Edellisessä Jumala on monerginen, jälkimmäisessä on kysymyksessä synergia.³ *Unio*-kysymykseen en mene tässä tarkemmin, koska siitä tulee viikon kuluttua dosentti Olli-Pekka Vainion luennot.

¹ Luther, Calatalaiskirjeen pit. selitys, (1535) (Gal. suom., 116); AC 4, 2: (90–91); AC 12, 64–65 (267); AC 4, 84–85 (102–103); SD 3, 6 (490); AC 4, 110 (106). Teologiaa voi kokeilla vain elävillä omillatunnoilla, ei rotilla, kuten lääketieteessä.

² Luther. Ps. 117 selitys, WA XXXI, I, 255; SD 3, 6 (490); AC 4, 2 (90–91); Luther, Laki ja evankeliumi, 41–42. Luther, Gal., 340.

³ 37 Näille käsittelyerotuksille on historiallinen konteksti, joka on otettava huomioon. 1. Ns. Interim-taistelut, synergistinen kiista, antinomilaistaistelu ja Andreas Osianderin teologian harhautuminen. 2. Trenton konsiilin dekreetti vanhurskauttamisesta 13.1.1547 (suom. Trento, 30–48).

Me emme millään voi tulkita Lutheria siten, että vanhurskauttaminen on sellaista, joka jää vain taivaan torille. Kristus evankeliumissa ja armonvälineissä kohtaa syntisen ja antaa vanhurskauden lahjaksi. Vanhurskaus on läsnä oleva ja olennaisesti sakramentaalinen.

Sen vaikutus on kuitenkin meissä kesken. Kun puhutaan vanhurskaaksi tekemisestä tai efektiivisestä vanhurskaudesta, niin on oltava todella tarkka. Efektiivinen vanhurskauttaminen tarkoittaa oikeastaan klassisessa luterilaisessa merkityksessä sitä, että Kristuksen täydellisellä vanhurskaudella, joka luetaan hyväksemme on se efekti, että se sanan kautta vaikuttaa meissä vanhurskauttavan uskon – eli tapahtuu autuas vaihtokauppa. Tämä kuuluu kokonaan uskon alaan, kuten myös *unio*. Kiviranta huomauttaa, että Theodor Mahlman on Helsingin yliopiston Unio-symposiumin esitelmässään vuonna 1994 esittänyt sen selvästi.⁴

3. FORENSSISEEN VANHURSKAUTTAMISOPPIIN LIITTYVÄT TEOLOGIANHISTORIALLISET ONGELMAT

Teologianhistoriassa forenssinen vanhurskauttamisoppi on mennyt pahasti sekaisin. *Ensinnäkin* roomalaiskatolisissa dogmatiikoissa forenssista oppia pidetään poikkeuksetta mahdottomana.

Toiseksi, myös luterilaisessa pietismissä on ollut vaikeuksia ymmärtää forenssista vanhurskauttamista. 1700-luvun lopussa erityisesti Württembergin pietismi (esim. Kollenbusch) hylkäsi forenssisen vanhurskauttamisopin. Sen mukaan vanhurskauttaminen tapahtuu meissä. Samalla se sekoittui pyhitykseen. Tutustuminen Württembergin pietismiin osoittaa, että se oli edennyt alkuperäisen kirkon uudistamiseen tähtäävän luterilaisen pietismin perusmuodosta kummalliseksi, kirjavaksi, jopa kristillisen teologian rajat ylittäväksi epämääräisen mystiikan, okkultismin ja suorastaan teosofian ja vastaavien puolikristillisten ajatusten kasvukentäksi.

On eräänlainen historiallinen "kohtalon oikku", että suomalaisen herännäisyyden kriisivaiheessa haettiin apua Tübingenista württembergiläisen Johan Tobias Beckin (1804–1878) teologiasta. Niinpä suomalainen Alfred Kihlman toi opintomatkinsa eväinä Suomeen Johann Tobias Beckin teologian, joka lähinnä herännäisyyden teologiattomassa maaperässä alkoi hämmästyttävästi rehoittaa. Se sai körttipappien suosion. Beckiläisyys nousi meillä yliopiston oppituoleille (A. Kihlmanin lisäksi Beckiä kävivät kuuntelemassa G. Johansson, J. Östring, J.A. Cederberg ja Z. Schalin) ja piispanistuimille lutherilais-kirkollisen teologian jäädessä pääosin pappilateologiaksi.

Beckiläisen teologian perusominaisuuksia oli Tunnustuskirjojen aseman sivuuttaminen, forenssisen vanhurskauden kieltäminen ja vanhurskauttamisen tulkitseminen prosessiksi. Vanhurskauttaminen ja pyhitys menivät Beckin opissa pahoin sekaisin.

Kolmas tie oli uusprotestantismin tie, jonka mukaan oikeudenmukaisuus (forenssisuus) ei kuulu Jumalan olemukseen eikä Jumalan ja ihmisen väliseen suhteeseen. Tätä suhdetta määrittää ainoastaan rakkaus. Karl Holl (1866–1926) itse asiassa väittää, ettei luterilaisuus ollut ymmärtänyt Lutheria. Holl torjuu opin vanhurskaaksi lukemisesta valmiin ja meidän ulkopuolellemme olevan Kristuksen vanhurskauden perusteella. Vanhurskauttaminen ei ollut hänen mukaansa vanhurskaaksi lukemista, vaan vanhurskaaksi tekemistä. Se tapahtuu kristityn sisäisenä vähittäisenä prosessina, jota toteuttaa Pyhä Henki uudistamalla alkuun saatetun vanhurskauden ja näin edesauttaen päämäärän toteuttamista.

⁴ Symposiumin esitelmät on julkaistu teoksessa *Unio. Gott und Mensch in der nachreformatorischen Theologie*, Hg. Matti Repo & Rainer Vinke, SLAG 35. (Toim. huom.)

Luther-tutkimuksen historiassa ja laajemminkin teologian historiassa on osoitettu, että Immanuel Kantin (1724–1804) filosofian perusstruktuurin ohjaava vaikutus muiden idealististen virikkeiden sekä vihdoin positivistisen historian näkemyksen ohella on ollut merkittävä. Näin luotua teologiaa kutsumme uusprotestanttiseksi eli liberaaliprotestanttiseksi teologiaksi. Yhteistä siinä on metafysiikan ja kaikenlaisen "mystiikan" hylkääminen. Näitä teologioita hallitsee koko 1800-luvun F.D.E. Schleiermacherista (1768–1834) alkaen uskonnon käsitteen tietty subjektivointi ja tämänpuolisuus. Koko todellisuus halkaistaan kahtia: Jumala on "siellä jossakin". Hänestä emme voi puhua. Raamattu ei ole mikään ilmoituksen kirja sanan todellisessa merkityksessä.

Ensimmäiseen maailmansotaan mennessä mainitun liberaalin eli kulttuuriprotestantismin teologinen linja oli päässyt voitolle kantaen omat hedelmänsä. Väitetään, että kaikki saksalaisten yliopistojen systemaattisen teologian eli dogmatiikan ja etiikan oppituolit oli miehitetty koulukunnan loistokkaimman hahmon Albrecht Ritschlin (1822–1889) edustajilla.

Samoin reformaation tulkintaa hallitsi Albrecht Ritschliltä perinnöksi saatu käsitys teologisesta vastakohdasta Lutherin ja Philipp Melanchthonin kesken; erotettiin yhtäältä Lutherin kirjoittamat aitoreformatoriset ja toisaalta Melanchthonin kirjoitukset ja Luterilaisten tunnustuskirjojen myöhemmät osat. Jälkimmäisissä löydettiin Lutherista ratkaisevasti poikkeavia tulkintoja. Näiden edellytysten vallitessa ei ollut yllättävää, että Theodosius Harnackin (Aadolf von Harnackin isän) klassiseksi muodostunut laaja teos *Luthers Theologie I–II*, joka keskittyi ymmärtämään kypsän Lutherin todellisia teologisia painotuksia, koki todellisen romahduksen ja arvon menetyksen. Erityisesti torjuttiin Th. Harnackin esiin nostama Lutherin forenssinen vanhurskauttamisoppi.

Kiviranta sanoo, että on kerrassaan ällistyttävää historian "tragi-koomista leikkiä", että beckiläinen vanhurskauttamisoppi ja Karl Hollin aivan toiselta pohjalta muotoiltu vanhurskauttamisoppi lankeavat tässä ratkaisevassa kohdassa yksin.

Sovituksen ja vanhurskauttamisen suhde on edellä mainitulla kolmella tavalla (Rooma, Wurttembergin pietismi, uusprotestantismi) ymmärretty puhtaasti ihmisessä tapahtuvaksi, subjektiiviseksi prosessiksi. Katolinen kirkko ei siis ole opissaan yksin, vaan protestantismissa on sille paljon seuralaisia.

4. FORENSSISTA JA EFEKTIIVISTÄ VANHURKAUTTA EI SAA SEKOITTA KESKENÄÄN

Vanhurskauttamisopin taustalla on kolminaisuusoppi. Siksi vanhurskauttamisoppiin paneutuminen on aloitettava kolminaisuusopista. Elävästi tämän on kuvannut Luther kuuluisassa virressään "Iloitkaa kaikki kristityt" (261:4, 6):

"Vaain iankaikkisuudessa – mua sääli Isä taivaan. – Hän muisti laupeuttansa – ja katsoi alas vaivaan. – Hän katsoi minun puoleeni – ja kurjaa auttoi, armahti, – hän uhrin kalliin antoi. – Ja Poika kuuli Isäänsä – ja jätti kirkkaan taivaan. – Niin syntyi tänne neitseestä – hän veljekseni vaivaan, – näin herruuteensa salaten – hän otti muodon ihmisen, – hän vangitsijan voitti."

Vanhurskauttaminen perustuu Pyhän Kolmiykeyden ainutkertaiseen tekoon. Isän Ainosyntyinen Poika, joka ennen aikojen alkua oli syntynyt Isästä ja aikojen lopulla sinnyt ja syntynyt ihmiseksi Autuaasta Neitsyt Mariasta Pyhän Hengen varjoamana, eli meidän lihassamme ja veressämme synnittömän ihmisen elämän. Koko maanpäällisen vaelluksensa ajan Jeesus oli Jumala ja ihminen,

mutta hän salasi jumaluutensa. Se tuli ilmi hänen ihmeteoissaan. Vastaavasti yhtä todellinen kuin oli Kristuksen jumaluus, oli myös hänen ihmisyytensä. Tosi ihmisyyteen kuuluu, kuten Raamatun alkukertomukset opettavat, synnittämyys, eheys ja oikea Jumalan palvonta.

Jeesus Kristus oli tällainen ainoa synnitön ihminen syntisen, turmeltuneen ja Jumalan tuomion alaisen ihmiskunnan keskellä. Tästä Raamatun opetuksesta poikkeaminen tuhoaa epäilyksettä kristinuskon totuuden ytimen. ”Sen, joka ei synnistä tiennyt, hän meidän tähtemme teki synniksi, että me hänessä tulisimme Jumalan edessä kelpaavaksi vanhurskaudeksi” (2Kr 5:21). Vain sellainen, jolla ei ole syntiä, voidaan tehdä syntiseksi ja kuormittaa koko maailman synneillä. Miten on mahdollista tehdä syntiseksi ihminen, joka jo olisi syntinen?

Tästä uudesta olemisesta tulevat osallisiksi ne, jotka uskovat, kuten Paavali vastaansanomattomasti toteaa: ”Niin ei nyt ole mitään kadotustuomiota niille, jotka Kristuksessa ovat. Sillä elämän hengen laki Kristuksessa Jeesuksessa on vapauttanut sinut synnin ja kuoleman laista” (Rm 8:1–2). Onkin luontevampaa sanoa, *me olemme uskon välityksellä Kristuksessa*, kuin että *Kristus on uskossa läsnä meissä*. Edellisen täytyy olla ensin, jotta jälkimmäinen voidaan ymmärtää.

Ainoa kysymykseen tuleva ratkaisu on siis, että meidät ensiksi luetaan vanhurskaiksi Kristuksen lain täyttämisen ja hänen Golgatan uhrinsa perusteella. Vanhurskauden hankkiminen Kristuksen uhrin ja lain täyttämisen vuoksi ristillä koskee koko maailmaa, mutta se koituu pelastukseksi vain niille, jotka uskovat. Edelleen on luonnollista, että tässä puhutaan tietynlaisin oikeustermein, jotka juuri ovat liberaaliprotestanttiselle näkemykselle olleet suuri loukkaus ja syy koko forenssisen vanhurskauden hylkäämiseen.

On kuviteltu, että forenssinen vanhurskauttamisoppi olisi kristinuskolle vierasta lainaa, esimerkiksi peräisin roomalaisesta oikeusajattelusta. Tosiasiassa sen syvä perusta on Vanhan testamentin opissa Jumalasta. Jumalan voiman ja vallan täyteys tulee ilmi sekä luomisessa että hänen vanhurskaassa ja oikeamielisessä suhteessaan maailmaan ja ihmiseen. Eräs osoitus tästä vallan täyteydestä on Jumalan viha kaikkea epäjumalanpalvelusta, vääryyttä ja kohtuuttomuutta vastaan. Näin oikeus raamatullisena käsitteenä on vanhurskauttamisopissa täysin välttämätön. Nyt sattuu olemaan vain niin, että 1800-luvun teologien tuumailut lähinnä Immanuel Kantin kompastuttamina alkoivat hokea, että oikeus ja uskonto ovat toisensa poissulkevia vastakohtia. Näin tapahtui sekä liberaaliprotestantisella että pietistispohjaisella taholla (Rudolph Sohm, 1841–1917). Edellisille oikeuden sijaan tuli eettisyys, koska siinä ei oltu kuvitellun forenssisen vanhurskauttamisopin tapaan tekemisissä statutaaristen eli eräänlaisten säännöskokoelmien kanssa. Sohm taas opetti mm. kuuluisassa suurteoksessaan Kirchenrecht I-II, että kirkko-oikeus on syvässä ristiriidassa kirkon olemuksen ja yleensä uskonnon kanssa. Ei ole ihme, että mainittujen peruslähtökohtien ansiosta myös forenssinen vanhurskauttamisoppi torjuttiin ja tilalle kehkeytyi erilaisia vanhurskauttamisopin prosessiluonteen teorioita.

Kun forenssista vanhurskauttamisoppia sellaisena kuin Raamattu sen ilmoittaa, ei voida hyväksyä, keksitään toistamiseen erilaisia vääristymiä. Raamattu sanoo: ”Jumala oli Kristuksessa ja sovitti maailman itsensä kanssa eikä lukenut heille heidän rikkomuksiaan” (2Kr 5:19). Voiko enää selvemmin ilmaista forenssista vanhurskauttamisoppia kuin mitä Paavali tässä lausuu? Osoittaakseen voittonsa synnistä, kuolemasta ja helvetistä Kristus astui alas tuonelan pimeyteen, missä leimahti ensi kerran evankeliumin toivon ja lupauksen kirkas valo. Kuolleillekin julistettiin voittonsa.

Edellisestä seuraa, että pelastusopin kohdassa on ehdottomasti tehtävä ero vanhurskauttamisen ja pyhityksen välillä. Vanhurskaus on kokonaan meidän ulkopuolellemme. Se on meille lahjaksi annettu, niin että saamme uskoa sen katsomatta itseemme ja omaan mahdottomuuteemme.

Todellisuudessa forenssisesta vanhurskauttamisesta kasvaa myös elämän vanhurskaus eli pyhitys. Jos ei seuraa, ei vanhurskauttamista ole tosiasiaassa uskottukaan. Näin molemmat ovat välttämättä yhtä aikaa olemassa. Toista ei ole ilman toista. Vanhurskauttaminen ei voi olla mikään prosessi, mutta sitä vastoin kristityn elämä tässä ajassa on mitä suurimmassa määrin prosessi.

Forenssinen vanhurskauttamisoppi on juuri siinä suhteessa korvaamaton, että se kääntää katseemme omasta itsestämme pois ulkopuolellemme lujaan ja peruuttamattomaan tapahtumaan. Se tuo myös Kristuksen sydämeemme. Näin ollen olisi ehkä luontevaa todeta, että *uskossa läsnäoleva Kristus* on meissä se "nivelkohta", jossa vanhurskauttaminen ja pyhitys kytkeytyvät toisiinsa.

Vanhurskauttamisen ja pyhityksen sekoittaminen edellä käsitellyssä "prosessiopissa" ei ole suinkaan ainoa ongelma. Joka tapauksessa vanhurskauttamisesta tuli eräänlainen kristillisen elämän käynnistysvaihe, jotain samanlaista kuin veneen moottorin kiskaiseminen käyntiin. Kun vanhurskauttaminen oli tehnyt tehtävänsä, keskityttiin pyhitykseen.

5. VANHURSKAUTTAMISOPIN KRIISI KIRKOSSAMME TÄNÄÄN

Viime vuosien teologinen Luther-tutkimus Suomessa on ollut osittain paluuta Karl Hollin esittämän vanhurskauttamisopin peruspiirteeseen.

Kiviranta kysyykin, pitkällekö olemme teologiassa edistyneet, jos tänä päivänä forenssinen perustava vanhurskauttamisoppi kaadetaan ja julistetaan Lutherin vanhurskauttamisopin olevan ihmisessä tapahtuva vähittäinen prosessi, jonka Jumala lopulta tunnustaa vanhurskaudeksemme?

Teeseissään vuodelta 1517 Luther sanoi, että ”kirkon todellinen aarre on Jumala kunnian ja armon kaikkein pyhin evankeliumi” (62. teesi). Myöhemmin Lutherin teesi kirkon aarteesta kristallisoitui useissa reformatorisissa kirjoituksissa, joissa hän käsitteli perusteellisesti oppia pelastuksesta. Kirkkaimmillaan se esiintyy kirjassa *Sidottu ratkaisuvalta (De servo arbitrio)*. Siinä ”Jumalan kunnian ja armon kaikkein pyhin evankeliumi” tarkoittaa, että Jumala julistaa jumalattoman vanhurskaaksi (yksin) uskon kautta Kristuksen (Golgatalla hankkiman sovituksen) tähden ilman lain tekoja (tai mitään ansioita). Tämä oppi *jäsentää* Raamatun moninaisen ja monipuolisen ilmoituksen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi iäistä autuuttamme varten. Siksi tämän opin myötä kirkko joko seisoo tai kaatuu.

Viime vuosikymmenten ajan on kirkossamme elänyt rinnan kaksi erilaista vanhurskauttamiskäsitystä: perinteinen kirkkomme Tunnustuskirjojen edustama ja Helsingin uuden Luther-koulukunnan käsitys. Viimeksi mainittu näkyi aluksi vain akateemisissa teologisissa julkaisuissa. Viime vuosina Helsingin koulukunnan ajatukset vanhurskauttamisesta ovat alkaneet näkyä myös seurakuntatasolla aina rippikouluopetuksesta alkaen.

Uutta vanhurskauttamisnäkemystä kannattajineen voidaan mielestäni oikeutetusti kutsua jo koulukunnaksi sen laajalle levinneen vaikutuksen tähden. Kyseisen koulukunnan jälki ja šibboletit näkyvät viimeaikaisissa suomalaisissa systemaattisen teologian alaan kuuluvissa väitöskirjoissa melkein poikkeuksetta.

5.1. Kirkkomme perinteinen käsitys vanhurskauttamisesta

Perinteisesti kirkossamme on opetettu vanhurskauttamisesta ja sen edellytyksenä olevasta Jumalan Pojan inkarnaatiosta ja sovitukselta Tunnustuskirjojemme mukaisesti. Papit ovat sitoutuneet siihen myös pappisvalassaan.

a. Kristuksen inkarnaatio

Tunnustuskirjojemme mukaan Jumalan Pojan ihmiseksi tuleminen eli *inkarnaatio* ei merkinnyt hänen syntiseksi tulemistaan.

Jumalan Pojan *alentumisessa* on kysymys hänen suostumisestaan vapaaehtoisesti lainalaiseksi lunastaakseen lainalaiset (Gl 4:4, 5). Kristuksen ihmiseksi tuleminen ja hänen alennuksensa on erotettava toisistaan, vaikkakin ne ajallisesti lankeavat yhteen. Tämän osoittaa sekin, että Kristuksen korotus teki lopun hänen alennuksestaan, mutta ei hänen ihmisyydestään.

Ihmiseksi tullut Jumalan Poika oli itsessään *synnitön*. Hän oli ”pyhä”, ”virheetön ja tahraton Karitsa”, ”joka ei syntiä tehnyt”, vaikka on ollut ”kaikessa kiusattu samalla lailla kuin mekin, kuitenkin ilman syntiä”. Näin todistaa Raamattu erittäin painokkaasti (Js 53:9; Lk 1:35; Jh 8:46; 1Pt 1:19; 2:22; Hpr 4:15; 7:26). Eikä Raamattu opeta vain sitä, että Kristus oli synnitön, vaan myös sitä, että hänen oli *välttämätöntä* olla synnitön voidakseen suorittaa lunastustyönsä (Hpr 7:26, 27). Hänen oli voitava kuolla viattomana meidän syntiemme tähden.

Myös *Lutherin* mukaan Kristus on itsessään ”vieron, koskapa on Jumalan tahraton ja saastuttamaton Karitsa” (Galatalaiskirjeen selitys 1957, 334). Isossa katekismuksessa hän sanoo Kristuksesta: ”Hän tuli ihmiseksi, sikisi ja syntyi ilman syntiä Pyhästä Hengestä ja neitsyt Mariasta” (Tunnustuskirjat 1990, 378). Jumalan Poika ei perinyt neitsyt Marialta syntistä ihmisluontoa vaan synnittömän luonnon.

Koska Kristus tuli meidän sijaisksemme ja otti vapaaehtoisesti syntimme, syyllisyytemme ja syntiemme rangaistuksen kantaakseen, Jumala luki (*imputatio*) ihmiskunnan synnit hänen syykseen. ”Hän nöyryytti itsensä ja oli kuuliainen kuolemaan asti, hamaan ristin kuolemaan asti” (Fl 2:8). Hän tuli ”kiroukseksi” (Gl 3:13), ”synniksi” (2Kr 5:21) ja myös ”meidän syntiemme sovituksiksi” (1Jh 2:2). Koko maailman syntien lukeminen viattoman Kristuksen syyksi oli todellinen tapahtuma. Siksi Kristus psalmeissa puhuu meidän synneistämme omina synteinä. Jeesus tunnusti meidän syntimme omikseen myös Jordanilla, kun hän meni parannuksen kasteelle (Mt 3:13–17). Kristus oli syntinen syntiseksi lukemisen kautta; itsessään hän oli synnitön.

b. Vanhurskauttaminen

Augsburgin tunnustus näyttää vanhurskauttamisen asiassa luterilaisuudelle tietä: ”... heille annetaan vanhurskaus lahjaksi Kristuksen tähden uskon kautta, kun he uskovat, että heidät otetaan armoon ja että synnit annetaan anteeksi Kristuksen tähden, joka kuolemallaan on antanut hyvityksen synneistämme. Tämän uskon Jumala lukee edessään kelpaavaksi vanhurskaudeksi (Room. 3 ja 4)”. (CA IV.)

Augsburgin tunnustuksen puolustus sanoo: me ”pidämme kiinni siitä, että heidät varsinaisesti ja todella juuri uskosta Kristuksen tähden luetaan vanhurskaiksi eli hyväksytään Jumalan edessä” (Apol. IV,72).

Schmalkaldenin opinkohdat ilmaisevat Lutherin kypsän tunnustuksen tästä asiasta: ”En näe mitään syytä muuttaa tähän asti alituisen toistamaani opetusta: Uskon kautta me saamme, kuten pyhä Pietari sanoo, aivan uuden puhtaan sydämen, ja Kristuksen, *Välittäjäme tähden Jumala tahtoo pitää ja pitääkin meitä täysin vanhurskaina ja pyhinä. ... Tätä uskoa, uudistusta ja syntien anteeksiantoa seuraavat sitten hyvät teot.*” (SA 3,13,1–2.)

Yksimielisyyden ohje lausuu saman opetuksen hieman yksityiskohtaisemmin syntyneen kiistan tähden: ”Näin ollen me uskomme, opetamme ja tunnustamme, että meidän *Jumalalle kelpaava vanhurskaudemme tarkoittaa sitä, että Jumala sulasta armosta antaa meille synnin anteeksi vaatimatta meiltä mitään edeltävää, samanaikaista tai myöhempää suoritusta, ansiota tai arvollisuutta.* Jumala lahjoittaa meille ja **lukee hyväksemme** Kristuksen vanhurskauden, joka on yhtä kuin hänen kuuliaisuuksiensa. Sen vanhurskauden perusteella Jumala ottaa meidät armollisen suosionsa piiriin ja pitää meitä vanhurskaina.” (FC Epit 3. 4.)

Mutta tämä *Jumalan asuminen uskovissa ei ole samaa kuin se uskonvanhurskaus, jota Paavali tähdentää, josta hän käyttää nimitystä Jumalan vanhurskaus (iustitia Dei) ja jonka takia meidät Jumalan edessä julistetaan vanhurskaiksi. Jumalan asuminen uskovissa on uskonvanhurskauden seuraus; uskonvanhurskaus taas ei ole mitään muuta kuin sitä, että synnit annetaan anteeksi ja kurja syntinen armahdetaan ja otetaan Jumalan omaksi yksin Kristuksen kuuliaisuuden ja ansion perusteella.*” (FC SD 3, 54.)

Huomaamme, kuinka tarkoin Luther erottaa vanhurskauttamisen armon (*gratia*), joka on meidän ulkopuolellamme, pyhityksen lahjasta (*donum*), joka on meissä. Vaikka nämä kaksi ovat yhdessä, niin että toinen ei voi olla ilman toista, ne on erotettu selvästi toisistaan. Vanhurskauttaminen (syntien anteeksiantamus) on se, että *minä elän Kristuksessa* uskon kautta. Pyhitys (hyvät teot) on se, että *Kristus elää minussa.*

Vanhurskauttaminen on siis Raamatussa ja Tunnustuskirjoissamme forensis-imputatiivista eli oikeudellista vanhurskaaksi julistamista ja Kristuksen vieraan vanhurskauden hyväksemme lukemista.

5.2. Helsingin uuden Luther-koulukunnan näkemys vanhurskauttamisesta

Tuomo Mannermaa on toiminut Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan opettajana vuodesta 1964 alkaen, ensin assistentin tehtävissä, sitten apulais- ja vt. professorin viroissa ja vuodesta 1980 alkaen ekumeniikan professorina vuoteen 2000 saakka, jolloin hän jäi eläkkeelle. Hän on ollut runsaan 25 vuoden ajan erittäin vaikutusvaltainen suomalainen teologi sekä idän ortodoksisen kirkon että Roomalaiskatolisen kirkon kanssa käydyissä ekumeenisissa neuvotteluissa. Mannermaa julkaisi v. 1979 suomeksi teoksen *In ipsa fide Christus adest* (Itse uskossa on Kristus läsnä), *Luterilaisen ja ortodoksisen teologian leikkauskohta*. Teos syntyi Idän kirkon kanssa käydyissä teologisissa neuvotteluissa hänen pitämiensä esitelmien pohjalta. Mannermaa on jatkanut saman aiheen käsittelyä teoksessaan *Kaksi rakkautta. Johdatus Lutherin uskonmaailmaan* 1. ja 2. painos (v. 1983 ja 1995).

a. Kristuksen inkarnaatio

Mannermaan vanhurskauttamisnäkemysten taustalla mainitussa kirjassa (*In ipsa...*) on hänen perinteisestä luterilaisesta tulkinnastamme poikkeava käsityksensä Kristuksen *inkarnaatiosta*.

Ensiksi on huomattava, että Mannermaa Lutherin esireformatorista ajattelua seuraten ja samalla luterilaisesta tunnustuksesta poiketen ei tee *käsitteellistä eroa* Kristuksen inkarnaation ja alennuksen välillä. Tämä vaikuttaa hänellä Lutherin tekstien tulkintaan.

Toiseksi, Mannermaan mukaan Kristuksen inkarnaatio ei merkinnyt vain Kristuksen lukemista syntiseksi vaan myös hänen olemuksensa *syntiseksi tekemistä*. Mannermaan mukaan Kristus oli inhimillisen luontonsa puolesta peräti koko maailman synnin ruumiillistuma, mutta hänen jumalallinen viaton luontonsa voitti hänen inhimillisen luontonsa syntisyyden. Kyseinen inkarnaationäkemys on Mannermaan vanhurskauttamisopin teologinen edellytys.

b. Vanhurskauttamisen perusta Mannermaan teologiassa

Mannermaan mukaan Tunnustuskirjoihimme kuuluvan Yksimielisyyden ohjeen vanhurskauttamisopin määrittely (edellä lainattu kohta, FC SD 3, 54) on ristiriidassa Lutherin opetuksen kanssa (In ipsa... s. 12–18). FC:ssa Kristuksen asuminen uskovassa on vasta tämän luetun vanhurskauden seuraus. FC sanoo tästä läsnäolosta suoraan, että se ei ole meidän vanhurskaudemme Jumalan edessä.

FC:n näkemyksen Mannermaa sanoo johtuvan Melanchthonin opetuksesta hänen myöhemmällä kaudellaan ja myöntää sen hallinneen luterilaista teologiaa Lutherin kuoleman jälkeen (In ipsa... s. 13).

Mannermaan mukaan Lutherilla on siis toinen käsitys vanhurskauttamisesta ja inhabitaatiosta, Kristuksen asumisesta uskovassa kuin FC:ssa. Lutherille vanhurskauttaminen ei ole pelkästään syntien anteeksiantamus. Mannermaa sanoo, että Luther ei irrota toisistaan Kristuksen persoonaa ja työtä, vaan Kristus itse, sekä hänen persoonansa että hänen työnsä, on kristillinen vanhurskaus eli uskonvanhurskaus. Näin ollen usko on vanhurskauttamisen perusta. (In ipsa... s. 13.)

Kirjansa loppupuolella Mannermaa esittää harvennetulla painettuna seuraavan tiivistelmän näkemyksestään: ”*Usko on vanhurskauttamisen peruste juuri siksi, että usko merkitsee Kristuksen persoonan – eli Jumalan suosion ja lahjan todellista läsnäoloa. Toisin sanoen: uskossa kristityssä asuva Kristus on se kristillinen vanhurskaus, jonka takia Jumala lukee vanhurskaaksi.*” (In ipsa... s. 54.)

Mannermaa perustaa Tunnustuskirjoista poikkeavan näkemyksensä ennen muuta Lutherin Galatalaiskirjeen selityksen kahteen sitaattiin, joissa Luther käsittelee jaetta Gl 2:16 (In ipsa... s. 32, 54). Mannermaa sivuuttaa kokonaan sen, että hänen kahden sitaattinsa välissä, välittömästi ennen toista sitaattiaan, Luther voimakkaasti alleviivaa uskon kohdistumista ainoastaan ulkopuoliseen, so. ristillä lunastuksemme toimittaneeseen Jeesukseen Kristukseen (GAL 167). Ei sydämessä asuva Kristus, vaan ristillä riippuva Kristus on uskomme kohteena.⁵

Kristus on kyllä sekä *favor* että *donum*, mutta Kristus *favorina* on olemassa ennen kuin Kristus *donumina*.

Se, mihin usko kohdistuu, on äärettömän tärkeä asia. Mehän haemme turvaa ja iankaikkista elämää sieltä, mihin uskomme. Samaisessa Galatalaiskirjeen kommentaarissa Luther kieltää luottamasta mihinkään ihmisen sisäpuolella (GAL 461).

⁵ Meinilä, Sakari: Yhteinen julistus ja vanhurskauttamisen sanapeli s. 117.

On tehtävä ero kahden asian välillä, nimittäin sen välillä, mistä me saamme Jumalan edessä kelpaavan vanhurskauden, ja sen välillä, missä tämä vanhurskaus meillä on sen jälkeen, kun se on uskon tarttumistoiminnon kautta omistettu. Saamme sen ulkopuoleltamme, armonvälineistä, ja omistamme sen niistä sydämeemme, jolloin syntyy uskon yhteys (unio) sydämessä asuvan Kristuksen ja uskovan välille. Myös uskontilan jatkuessa omistamme Kristuksen vanhurskaudeksemme aina ulkopuoleltamme, emme sydämeistämme, ja omistamme hänet sydämeemme, emme ulkopuolellemme.⁶

Mannermaa siteeraa runsaasti Lutherin Galatalaiskirjeen kommentaaria, mutta nostaa erityisesti yhden kohdan Lutherin koko muuta teologiaa vastaan. Kaikkialla muualla Luther kieltää rakentamasta lahjan varaan, sillä se johtaisi rakentamaan myös uskon varaan, minkä Luther niin ikään kieltää. Kärjistetysti sanottuna Mannermaa saa kumotuksi yhdellä asiayhteydestään irrotetulla Luther-sitaatilla koko Lutherin pääintention ja hänen Galatalaiskirjeen kommentaarinsa.

Luther kieltää tiukasti luottamasta mihinkään muuhun kuin Raamattuun. Samoin hän kieltää rakentamasta lahjan varaan, oman uskomme varaan ja Kristuksen varaan lahjana. Sellaista hän kutsuu epäjumalan palvelemiseksi. Hän sanoo, että uskon varaan rakentaminen on juuri lahjan varaan rakentamista.

Luther ei myöskään koskaan käske pelastuksen asiassa katsomaan sydämessä asuvaan Kristukseen. Tämän huomion puuttuminen on Mannermaan teoksen ratkaiseva puute. Samoin on virhe sen puuttuminen, miten Luther hyvin voimakkaasti korostaa ristin merkitystä ainoana vanhurskautenamme.

Ensin Mannermaa siis väittää kirjassaan *In ipsa fide Christus adest*, että meidän vanhurskauttamisemme perusta on uskon kautta meissä asuva Kristus. Toiseksi hän selittää kirjassaan *Kaksi rakkautta*, että rakkaus sisältyy osana vanhurskauttavaan uskoon. Näin hän tuo uskoon sisällytetyn rakkauden kautta lain mukaan vanhurskauttamiseen.

Mannermaa tulkitsee, että meidät vanhurskautetaan uskossa meissä läsnä olevan Kristuksen tähden. Meitä ei vanhurskauteta minkään meistä itsestämme peräsin olevan tähden, vaan Kristuksen tähden, joka uskossa on meissä (In ipsa... 53–54). Myös sana pelastus kytketään läsnä olevan Kristuksen yhteyteen: ”Pelastus on osallisuutta Kristuksen persoonaan (In ipsa... 21). Uskovan ja Kristuksen persoonat muodostavat uskossa yhteyden, jota pelastuksen menettämisen uhalla ei saa erottaa (In ipsa... 43).

c. Mannermaan näkemys luetusta vanhurskaudesta

Mannermaan mukaan ”Lutherin ajatus voidaan ilmaista siten, että usko on reaalisen (todellisen) vanhurskauden alku, mutta vanhurskaaksi julistaminen joutuu ’täydellistämään’ tämän alkaneen vanhurskauden niin kauan kuin ihminen elää tässä maailmanajassa” (In ipsa... s. 52–53).

Tunnustuskirjamme torjuvat selkeästi ns. kaksinkertaisen vanhurskauttamisopin. Ne sanovat: "...on tuomittava, torjuttava ja hylättävä myös seuraavat harhat ...: Jumalalle kelpaavaan uskonvanhurskauteen kuuluu kaksi osaa ja se koostuu niistä: toisaalta armosta tapahtuva syntien anteeksiantamus, toisaalta uudistus eli pyhitys" (FC SD 3, 48).

⁶ Särelä, Markku: Kristus meidän edestämme s. 183.

Edellä lyhyesti kuvattu Mannermaan näkemys muistuttaa jossakin määrin kaksinkertaista vanhurskauttamista. Siinä todellisen vanhurskauttamisen muodostaa voittoisan Kristuksen läsnäolo uskossa ja toisen muodostaa hyväksi lukeminen, jolla peitetään jäljellä oleva heikkous ja synti.

Ristiriitansa Tunnustuskirjojen kanssa Mannermaa tulkitsee näennäiseksi. FC viittaa näet Lutheriin ja erityisesti hänen laajempaan Galatalaiskirjeen selitykseensä oikeana vanhurskauttamisopin selityksenä. FC:n ja Mannermaan Lutheriin vetoamisen välillä on kuitenkin se merkittävä ero, että FC vetoaa Lutheriin oman näkemyksensä tueksi. Sen sijaan Mannermaa vetoaa Lutheriin FC:n näkemystä vastaan.

Sekä Mannermaan kristologista (inkarnaatio) että soteriologista (vanhurskauttaminen) näkemystä yhdistää todellisuudessa forensin näkökulman syrjäyttäminen.

Arviointia:

Yhteenvedona vanhurskauttamisoppia koskevasta kriisistä kirkossamme todettakoon, että Tunnustuskirjoissamme esitetty perinteinen käsitys Jumalan Pojan inkarnaatiosta ja syntyisen vanhurskauttamisesta eroaa selvästi Helsingin uuden Luther-koulukunnan näkemyksestä.

Ensiksi, Mannermaa ei tee Lutherin ja Tunnustuskirjojemme tavoin periaatteellista eroa Jumalan Pojan inkarnaation ja alennuksen välillä.

Toiseksi, Raamatusta voimme hahmottaa kaksi uskon eri vaihetta: (a) pelastavan uskon ja (b) pelastetun uskon. *Pelastavalla uskolla* tarkoitetaan sitä uskoa, jonka Pyhä Henki luo ihmiseen Jumalan *sanaa* välineenä käyttäen, mutta ei itse vielä asu ihmisessä. Tämä on se usko, jolla kristillinen kaste ja siinä saatava *Jumalan vanhurskaus* eli syntien anteeksiantamus ja Kristuksen lahjapyhyys otetaan vastaan. Olemukseltaan tämä usko on Jumalan ”vanhurskauden nälkää ja janoa” (Mt 5:6; Rm 10:13; Apt 2:21; Jl 2:32).

Pelastetun uskolla tarkoitetaan sitä uskoa, jonka Pyhä Henki ja koko pyhä Kolminaisuus tuo mukanaan *kasteen* lahjana vanhurskauttaessaan ja tullessaan *asumaan* syntyisen ihmisen sisimpään *synnyttäen samalla ihmisen uudesti* Jumalan lapseksi (1Pt 3:21; Gl 3:26–27; 1Kr 6:11; Apt 22:16; Apt 3:38; Jh 3:5; Tt 3:4–7). Olemukseltaan tämä usko on ”vanhurskautta ja iloa ja rauhaa Pyhässä Hengessä” (Rm 14:17; Fl 4:7; Jh 14:27). Ainakin sanan objektiivisessä mielessä tämä usko sisältää myös pelastusvarmuuden (Ef 1:13, 14; 4:30; Rm 8:15, 16; 2Kr 1:22).

Kolmanneksi on huomattava, että FC:ssa tehdään selvä ero kahden vanhurskauden välillä: a) *Uskon vanhurskaus*, joka määritellään samaksi kuin ”Jumalan vanhurskaus” (*iustitia Dei*) Paavalin kirjeissä, ei ole mitään muuta kuin syntien anteeksiantamus, syntyisen armoihin ottaminen, Kristuksen täydellisen kuuliaisuuden ja ansion tähden; b) Pyhän Kolmiyhteisen Jumalan, Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen, *iankaikkinen ja olemuksellinen vanhurskaus* (*aeterna et essentialis iustitia*), joka on myös uskovissa, koska Jumala itse asuu heissä (*inhabitatio*). (Tunnustuskirjat s. 498, 54.)

Edellä hahmotetut uskon kaksi vaihetta ja kaksi vanhurskautta mahdollistavat sen, että ihminen vanhurskautetaan Jumalan armosta Kristuksen tähden uskon kautta eli Kristuksen meidän ulkopuolellamme suorittaman syntien sovittamisen (*oboedientia passiva*) ja hänen laintäyttämisen perusteella (*oboedientia activa*). Vanhurskauttaminen on vanhurskaaksi lukemista, ei vanhurskaaksi tekemistä. Vanhurskaaksi lukeminen ja vanhurskaaksi tekeminen eli pyhitys ovat syy ja seuraus -

suhteessa toisiinsa, mutta ne ovat sillä tavoin sidoksissa toisiinsa, että toista ei voi olla ilman toista. Jos toinen puuttuu, niin puuttuu toinenkin.

Ilman lujaa kytkentää historialliseen sovitustyöhön ja siihen ankkuroitunutta oppia syntien vanhurskaaksi lukemisesta Kristuksen ansion tähden koko Lutherin unio-ajatus on vaarassa menettää riemullisen raittiutensa ja muuntua mystiseksi subjektivismiksi.

Tuomo Mannermaan kirjassaan *In ipsa fide Christus adest* esittämä näkemys, jonka mukaan ”uskossa omistettu ja sydämessä asuva Kristus on se kristillinen vanhurskaus, jonka tähden Jumala lukee (*reputat*) meidät vanhurskaaksi”, osoittaa, että puheet osianderilaisuuden tunkeutumisesta jälleen luterilaiseen kirkkoon eivät ole aivan tuulesta temmattuja.

Osianderilaisen teologian mukaanhan usko ei vanhurskautta sen tähden, että se omistaa Kristuksen ansion, vaan sen tähden, että se yhdistää meidät jumalalliseen luontoon.⁷ Jo uskonpuhdistuksen aikana osianderilainen pelastusoppi torjuttiin. Eikä sille tulisi avata portteja nytkään, sillä se johtaa tielle, joka vie luterilaisen kirkon takaisin Roomaan.

Samaa luterilaista vanhurskauttamisoppia turmelevaa linjaa tukevat myös viimeaikaiset ekumeeniset asiakirjat: Porvoon yhteinen julkilausuma ja Yhteinen julistus vanhurskauttamisesta. Myös uusi Raamatun käännös (KR-92) on mukautunut tukemaan Tunnustuskirjojemme vastaista vanhurskauttamisnäkemystä.

⁷ Vuosina 1498–1552 elänyt Andreas Osiander kielsi sen, että me uskon kautta Kristuksen hankkimaan syntien anteeksiantamukseen olemme vanhurskaat Jumalan edessä. Osianderin mukaan meihin vuodatetaan Kristuksen jumalallinen luonto, joka on meidän vanhurskaudemme Jumalan edessä. Osianderia vastaan esitetty syytös siitä, että hän tekee vanhurskauttamisopista roomalaiskatolisen, on perusteltu, sillä hänen mukaansa varmuus syntien anteeksiantamisesta perustuu tosiasiaa pyhitykseen ja hyviin tekoihin.